

Ärende: VN/4099/2024

## **Begäran om utlåtande: Arbetsgruppens betänkande om regeringens proposition med förslag till lagar om ändring av upphandlingslagen, försörjningslagen och 6 b § i straffregisterlagen**

### Lausunnonantajan lausunto

#### **Propositionens allmänna mål och mål**

**Vad anser ni om propositionens allmänna mål och syften? Uppnår propositionen regeringsprogrammets allmänna mål om besparingar och ökad konkurrens?**

Närpes stad tackar för möjligheten att avge utlåtande gällande föreslagna ändringar i upphandlingslagen, försörjningslagen och straffregisterlagen och avger följande synpunkter som sitt utlåtande:

Valet av redskap för att åtgärda effektivitet och korrekthet i offentliga upphandlingar

Det är förståeligt att regeringen Orpo önskar att upphandlingslagen ska specificeras så att in-house regelverket inte missbrukas. Ur Närpes stads synvinkel är de föreslagna ändringarna i arbetsgruppens betänkande däremot fel redskap för ändamålet. De problem som uppdragats på nationell nivå bör enligt vår uppfattning åtgärdas med andra redskap, så som lättnader i upphandlingsregelverken och att tydliggöra Konkurrens- och konsumentverkets befogenheter.

I dialogen med företagen i Närpesregionen är det uttryckligen upphandlingsregelverket som medför utmaningar och begränsar företagens möjligheter att ge anbud på offentlig verksamhet. Närpes stad har också uppfattningen att upphandlingsregelverken snarare fördyrar än effektiviserar anskaffningar. Att göra de offentliga upphandlingarna mer hanterliga för både den offentliga upphandlaren och anbudsgivarna borde vara lagstiftarens huvudfokus, om man vill åtgärda de olägenheter som förekommit och framförallt bidra till det finländska näringslivets möjligheter att aktivt delta i offentliga upphandlingar. I den fortsatta beredningen kunde man t.ex. räkna ut kostnaderna för de materialanskaffningar som flera av välfärdsområdena har på gång och som tycks vara mycket komplicerade och binder resurser och begränsar smidigheten i verksamheten för både upphandlaren och offertgivarna över långa tidsperioder.

Den föreslagna 10 procentsgränsen för beslutande inflytande

Gällande det nu liggande förslaget från arbetsgruppen är det i synnerhet det föreslagna kravet på att den upphandlande enheten ska äga minst 10 procent av ett bolag, stiftelse eller förening som är ett synnerligen trubbigt redskap för att de facto avgöra beslutande inflytande. De enda konsekvenser Närpes stad med säkerhet kan se av förslaget är direkt skadliga för verksamheten i flera av våra koncern- och intressebolag. Den målsättning man kommer att nå är att man försätter särskilt de mindre kommunerna i Finland i en ofördelaktig situation och över en period på flera år binder upp kännbara resurser över hela kommunfältet för påtvingade och meningslösa ändringar i bolagsstrukturerna. Detta görs dessutom i ett ekonomiskt och säkerhetspolitiskt läge då kommunerna borde få fokusera på konsolidering, snarare än på att bryta sönder i huvudsak fungerande samarbetsformer.

Förslaget är något otydligt gällande om kommunerna kan fortsätta äga mindre andelar än 10% i bolag som fungerar som anknuten enhet. Om ägande av mindre andelar är möjligt blir den omedelbara nationella omställningen något mindre. Om kommunerna inte ens får äga mindre andelar än 10% är det en mycket stor apparat som ska inledas, där aktier av olika slag ska försöka hitta nya ägare. Patent- och registerstyrelsen samt Handelsregistret bör även förse med tilläggsresurser för att klara den extra arbetsbörda som kommer att infalla ungefär samtidigt som kommunerna ska bolagisera en omfattande mängd fastigheter som fortsättningsvis ska hyras ut för vårdverksamhet.

Med beaktande av det som angetts ovan och att även samhällskritisk verksamhet föreslås omfattas av lagförslaget är de föreslagna övergångsperioderna orimligt korta.

### Konsekvensbedömningen

Ur Närpes stads synvinkel ter det sig märkligt och inger viss oro att sända ut ett icke-konsekvensbedömt förslag till ny lagstiftning för utlåtande även om det ju i och för sig är sympatiskt att man vill göra så väl kommunfältet som övriga organisationer delaktiga i konsekvensbedömningen.

Närpes stad anser att förslaget begränsar kommunernas möjlighet att besluta om hur deras verksamhet ska organiseras och vi anser att en sådan begränsning kräver synnerligen starka skäl. Förslagets förhållande till 121 § i grundlagen har alltså inte bedömts i tillräcklig utsträckning.

Här nedan presenteras de tydligaste konsekvenserna lagförslaget skulle få för några av de bolag Närpes stad är delägare i.

Bolaget Oy Botnariosk Ab är grundat av åtta kommuner för att handha alla kommunala avfallshanteringsskyldigheter, med undantag för tjänster som tillhandahålls av myndigheter. I och med lagändringen skulle tre av kommunerna (Bötom, Kaskö och Storå) vara tvungna att åtminstone verksamhetsmässigt avsluta de tjänster bolaget tillhandahåller och upphandla den verksamhet som omfattas av skyldigheten att ordna avfallshantering genom konkurrensutsättning, inklusive rådgivningstjänster etc., eller ordna dessa tjänster som egen verksamhet, d.v.s. just det som bolaget ursprungligen grundades för att sköta gemensamt för flera mindre kommuner. Om lagstiftningen antas i sin nuvarande form måste Oy Botnariosk Ab grunda ett separat dotterbolag för att på den fria marknaden kunna konkurrera om upphandlingen av avfallshanteringstjänster för de ovan nämnda

kommunernas räkning. I sin nuvarande form kan bolaget inte delta i fria anbudsförfaranden för avfallshantering.

Avfallshantering och vattenförsörjning är grundläggande funktioner som är kritiska för samhället. Dessa bolag är inrättade för att gemensamt organisera de lagstadgade skyldigheter som åligger respektive ägare. Som kommunala bolag verkar de inte utanför sina kommuner eller sina verksamhetsområden och konkurrerar inte på den fria marknaden. När det gäller verksamhetskritisk och faktisk konkurrensneutralitet kan bolagen inom dessa sektorer inte anses jämförbara med andra verksamheter som organiseras gemensamt av kommunerna, såsom löne- eller ekonomiförvaltningstjänster. Att likställa bolag för avfallshantering och vattenförsörjning med Sarastia-fallet och liknande fall är således missvisande och direkt felaktigt.

Denna lagförändring skulle alltså försätta de allra minsta kommunerna i en mycket besvärlig situation under överskådlig tid, och under en period om uppskattningsvis 5 år medföra administrativa, ägarmässiga, och verksamhetsmässiga utmaningar för samtliga delägare i bolaget. Bolagets ekonomiska situation och förmåga att fullgöra sitt uppdrag (t.ex. upphandling av avfallstransporter för ägarnas räkning) skulle försvåras, då ägarbasen är oklar eller vacklande. Ut ett riskkartläggningsspektiv skapar lagförslaget en betydligt högre risknivå under en period på ca. 5 år med start redan nu våren 2025 för samtliga ägare. För de minsta ägarna uppstår dessutom en sårbarhet gällande avfallshanteringskompetens och förmågan att verkställa service enligt avfallshanteringslagen på ett effektivt sätt under överskådlig framtid. Till den delen kan alltså hävda att lagförslaget går emot andan i den tämligen färska avfallshanteringslagen.

Närpes stad yrkar på att avfallshantering, som är en samhällskritisk verksamhet, inte ska omfattas av kravet på ett minimiaktieinnehav på 10 procent. Det är av största vikt att lagförslaget kompletteras så att avfallshantering undantas från kravet på minsta ägarandel.

Ab Stöd Botnia Oy är ett nyligen grundat bolag som ägs av sex kommuner och Österbottens välfärdsområde och producerar mat- och städservice. Bolaget grundades primärt för att kunna tillhandahålla mat- och städtjänster för Österbottens välfärdsområde, som ännu idag är den primära kunden. Lagförslaget skulle påverka möjligheterna för tre av delägarna att köpa tjänster av bolaget. Bolaget har inte heller rättighet att producera mer än 5% av sina tjänster externt, d.v.s. möjligheterna att svara på de minsta delägarnas behov skulle vara mycket begränsade, även om de minsta ägarna kunde kvarstå som ägare, vilket inte kan anses helt klart av lagförslaget. Redan i dagsläget begränsar lagförslaget intresserade delägarkommuner från att gå vidare med planer på att köpa mat- och städservice av bolaget i större utsträckning.

Även i detta fall skulle lagförslaget alltså försvåra möjligheterna för bolaget att bredda verksamheten för att nå ännu högre effektivitet och kunna producera tjänster för alla ägare.

TeeSe Botnia Oy Ab är ett annat bolag som tillhandahåller mat- och städservice samt upphandlingstjänster inom dessa sektorer för sina ägarkommuner och Österbottens välfärdsområde. För Närpes stad har möjligheten att kunna delta i gemensamma upphandlingar/ramavtal via TeeSe ökat möjligheterna till effektiva upphandlingsprocesser som bygger på tillräcklig sakkunskap inom respektive sektor. Med det nya lagförslaget skulle denna möjlighet förfalla, vilket på kort sikt kommer att minska antalet gjorda upphandlingar för Närpes stad inom ovan nämnda sektorer och på sikt sannolikt kommer att medföra större risk för dyrare upphandlingsprocesser, färre eller inga anbud, samt i någon mån öka risken för fel i upphandlingarna då stadens resurser för upphandling fortsättningsvis kommer att vara begränsade.

Närpes stad har via Kuntien Tiera kunnat upphandla ICT-material. Dessa upphandlingar är ofta synnerligen komplicerade. Staden har också egen erfarenhet av detta och av det begränsade ansvar en enskild konsult tycks ha för eventuella fel eller motsvarande i upphandlingsgrunderna. En begränsning av denna möjlighet till specialupphandling skulle i praktiken leda till att särskilt mindre kommuner blir ganska utsatta i upphandlingen av denna typ av material och tjänster, vilket åtminstone under en övergångsperiod skulle begränsa den digitala utvecklingstakten i flera kommuner utan att nödvändigtvis föra något positivt med sig.

#### Sammanfattning

Enligt Närpes stads uppfattning är grundproblemet att regelverket för de offentliga upphandlingarna blivit allt för krävande och byråkratiska. Det föreslagna kravet på ett minsta ägande av de anknutna enheterna är inte ett lämpligt verktyg för att åtgärda de problem regeringen avser att rätta till och den föreslagna ändringen är svår att genomföra på ett ändamålsenligt och effektivt sätt. Före lagförslaget går vidare måste en gedigen konsekvensbedömning göras, i synnerhet i relation till hur förslaget skulle försvåra kommunernas möjligheter att effektivt ansvara för samhällskritisk service och huruvida det inkräktar på kommunernas grundlagsenliga självbestämmande.

#### Beredning av upphandlingar

**Syftet med de förslag som gäller beredningen av upphandlingar är att öka omsorgsfull beredning av upphandlingar, användningen av marknadskartläggningar samt konkurrensen vid offentlig upphandling. Målet är att få mer utbud och besparingar. I den lösning som föreslås i arbetsgruppens betänkande har man samtidigt strävat efter att säkerställa att den är ändamålsenlig med tanke på den praktiska upphandlingsverksamheten.**

Se ovan

- Hur väl främjar förslaget till 65, 75, 124 och 125 § i upphandlingslagen användningen av marknadskartläggning och en omsorgsfull beredning av upphandlingen?

-

- Är de föreslagna medlen lämpliga för att uppnå dessa mål?

-

#### Begränsning av användningen av anknutna enheter

**Vad anser ni om det krav på minimiinhav av anknutna enheter som föreslås i propositionen? Anser ni att det är ändamålsenligt och genomförbart?**

Se ovan

**Vilka konsekvenser anser ni att det föreslagna minimikravet på anknutna enheters ägarandel har?**

Se ovan

- Om ändringen av anknutna enheter genomförs på det föreslagna sättet, vilka åtgärder och kostnader föranleds sannolikt av ändringen med tanke på de olika branscherna och allmänt i den organisation som ni företräder?

-

- Vilka åtgärder tänker er organisation vidta som ägare till en anknuten enhet till följd av bestämmelserna om minimigränsen för ägande? (fortsätter verksamheten på marknadsvillkor, upplöses bolaget, upplöses bolaget, vidtas andra åtgärder?)

-

- Vilka ekonomiska eller andra fördelar medför ändringen sannolikt?

-

Anser ni att de föreslagna övergångsperioderna för anknutna enheter är tillräckliga? Hur mycket tid behövs det för ändringarna?

Se ovan

- Vilka åtgärder som kräver en övergångsperiod föranleder skrivningen om anknutna enheter?

-

I de avvikande åsikter som bifogats betänkandet har det föreslagits undantag från kravet på anknutna enheters ägarandelar. Bör det föreskrivas om undantag från kravet? Vilka undantag är ändamålsenliga?

-

#### Säkerhet och försörjningsberedskap

Motsvarar propositionen era behov i fråga om säkerhet och försörjningsberedskap? Är den föreslagna ändringen ett tillräckligt sätt att säkerställa att säkerheten förverkligas under upphandlingens livscykel med beaktande av ramvillkoren i EU:s upphandlingsdirektiv samt övriga bestämmelser om säkerhet och försörjningsberedskap?

Se ovan

#### Slopande av kravet på straffregisterutdrag

Syftet med förslaget om att slopa den obligatoriska användningen av straffregisterutdrag är att göra upphandlingsförfarandena smidigare och minska den administrativa bördan.

-

- I vilken utsträckning påverkar ändringen den administrativa bördan för de upphandlande enheterna å ena sidan och anbudsgivarna å andra sidan och främjar dessa mål?

-

#### **Annonsering av upphandlingar**

Vad anser ni om ändringarna i annonseringen om upphandlingar? Ökar de föreslagna ändringarna transparensen vid upphandling på ett ändamålsenligt sätt?

-

#### **Övriga kommentarer**

-

Björklund Helena  
Närpes stad